

Næringsmiddelindustriens økonomiske betydning

Oslo Economics rapport 2025-26

Utarbeidet på oppdrag for NHO Mat og Drikke

osloeconomics

Innhold

1

Innledning, mandat og metode

I kapittel 1 presenterer vi bakgrunnen for prosjektet og vårt mandat. Vi redegjør for metoden og avgrensinger vi har foretatt.

2

Direkte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

I kapittel 2 presenterer vi hovedfunn knyttet til den direkte verdiskapingen i næringsmiddelindustrien.

3

Direkte verdiskaping i ulike bransjer

I kapittel 3 dokumenterer vi ulike bransjer som står for verdiskapingen.

4

Geografisk fordeling av den direkte verdiskapingen

I kapittel 4 beskriver vi hvor i landet verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien skjer.

5

Indirekte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

I kapittel 5 redegjør vi for den indirekte verdiskapingen som kan knyttes til næringsmiddelbedriftenes varekjøp.

6

Sysselsetting som følge av indirekte verdiskaping

I kapittel 6 beregner vi hvor mange årsverk som kan tilskrives den indirekte verdiskapingen.

V

Vedlegg

I vedlegget har vi samlet mer informasjon om vår ringvirkningsmodell, metoden vi har brukt, datakilder og kategoriseringer av næringer.

Sammendrag

DIREKTE VERDISKAPING

Næringsmiddelindustrien er den største enkeltstående industrigrenen i Norge. I 2022 var den direkte verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien på om lag 38 milliarder kroner.

Næringsmiddelindustrien sysselsatte om lag 40 000 årsverk i 2022. Arbeidstagerne får sin del av verdiskapingen i form av lønn og andre sosiale utgifter. Lønnstagerne fikk 26 milliarder kroner av verdiene som ble skapt i industrien i 2022. Kapitaleierne fikk 6 milliarder kroner.

Bransjen knyttet til produksjon, bearbeiding og konservering av kjøtt og kjøttvarer er den største bransjen i næringsmiddelindustrien, og skapte verdier for 8,1 milliarder kroner i 2022. Bransjen for produksjon av oljer, fettstoffer og andre næringsmidler er nest størst, og skapte verdier for 7,9 milliarder kroner i 2022. Videre stod produksjon av meierivarer og iskrem for 7,6 milliarder av den direkte verdiskapingen i 2022, og er den tredje største bransjen målt i direkte verdiskaping.

Videre har produksjon av kornvarer, stivelsesprodukter, og bakeri- og pastavarer en verdiskaping på om lag 5,6 milliarder i 2022.

Samtidig har produksjon av drikkevarer en direkte verdiskaping på om lag 4,5 milliarder kroner, førproduksjon en verdiskaping på 3,4 milliarder kroner og bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker en verdiskaping på 1,1 milliard kroner.

Verdiskapingen i næringsmiddelindustrien er høyest i Akershus (12,1 milliarder), Vestland (3,4 milliarder), Oslo (3,2 milliarder), Trøndelag (3,1 milliarder), og Rogaland (2,9 milliarder).

INDIREKTE VERDISKAPING

I 2022 utgjorde den indirekte verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien 99 milliarder kroner. Om lag 87 milliarder av den indirekte verdiskapingen skjer i andre næringer enn næringsmiddelindustrien, mens de resterende 11 milliardene i verdiskaping knytter seg til varekjøp næringsmiddelbedrifter gjør fra andre næringsmiddelbedrifter.

Jordbruk (17,1 milliarder), fiske og havbruk (16,7 milliarder), samt handelsnæringen (13,4 milliarder) utgjør de største sektorene innen næringsmiddelindustrien målt i indirekte verdiskaping. Næringsmiddelindustrien er avhengig av varekjøp fra disse næringene for å fungere effektivt. I tillegg kommer 5,5 milliarder av den indirekte verdiskapingen fra transport, samt

4,5 milliarder kroner fra både finansierings- og forsikringsvirksomhet og kraftforsyning.

Videre legger næringsmiddelindustrien grunnlaget for om lag 57 000 årsverk i andre næringer. Varekjøp fra næringsmiddelindustrien bidrar til å skape rundt 17 300 årsverk i jordbruket, 11 700 i handelsnæringen, 5 300 i transportsektoren og 4 800 i fiske og havbruk. I tillegg skapes 2 800 årsverk innen forretningsmessig tjenesteyting, 2 500 innen teknisk tjenesteyting, 2 000 innen bygge- og anleggsvirksomhet, 1 400 innen spesialisert utstyrsindustri og service, samt 1 300 innen finansierings- og forsikringsvirksomhet.

For jordbruket er næringsmiddelindustrien særlig viktig, ettersom halvparten av årsverkene i jordbruket kan knyttes til aktiviteten i næringsmiddelindustrien.

Analysen vår viser at næringsmiddelbedriftene er tett knyttet sammen gjennom næringsintern handel. Om lag 10 000 av de 40 000 arbeidsplassene kan knyttes til varekjøp som gjøres fra en næringsmiddelbedrift til en annen.

1

Innledning, mandat og metode

Vårt oppdrag

OPPDAGSGIVER

Denne rapporten er utarbeidet på vegne av landsforeningen NHO Mat og Drikke. NHO Mat og Drikke representerer nærmere 2000 bedrifter med 39 000 sysselsatte i mat- og drikkeindustrien i Norge.

MANDAT

Mandatet vårt har vært å beregne de direkte og indirekte virkningene av virksomheten av den landbaserte næringsmiddelindustrien gjennom en *ringvirkningsanalyse*.

Prosjektet har også hatt fokus på å synliggjøre hvilken betydning næringsmiddelindustrien har for lokalsamfunn og lokalt næringsliv.

Vi har derfor gjennomgående i denne rapporten brutt resultatene ned på fylkesnivå for å vise hvordan verdiskapingen – direkte og indirekte – fordeles seg utover landet.

AVGRENSINGER

Mange ringvirkningsanalyser omfatter flere virkninger enn de som er beskrevet her, for eksempel konsumvirkninger og katalytiske virkninger ved et tiltak. Analyser av disse tilleggsvirkningene baserer seg på flere antagelser som kan være utfordrende å dokumentere. I denne analysen fokuserer vi utelukkende på direkte og indirekte virkninger, som krever færre antagelser.

RAPPORTSTRUKTUR

I det videre i dette kapittelet gjør vi rede for vår definisjon av næringsmiddelindustri og metoden vi har benyttet for å beregne direkte og indirekte virkninger.

I rapporten dokumenterer vi først den direkte verdiskapingen. Vi dokumenterer deretter den indirekte verdiskapingen som følge av varekjøp fra den landbaserte næringsmiddelindustrien, og sysselsetting forbundet med dette.

Foto: Ilja Hendel for NHO Mat og Drikke

Bakgrunn

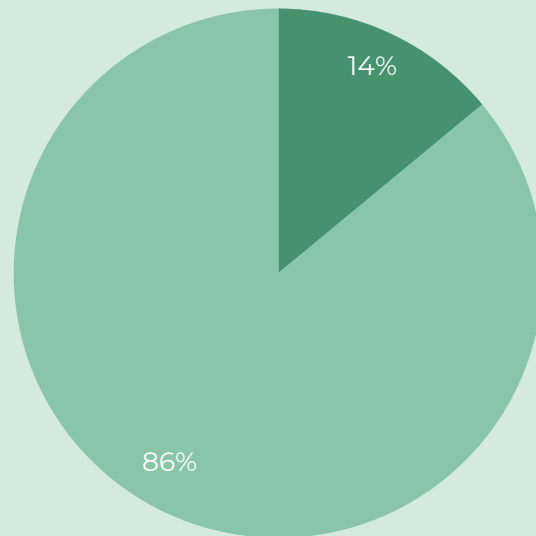
Hvorfor er det relevant å se på virkningene av næringsmiddelindustrien?

Næringsmiddelindustrien foredler mye av produktene fra jordbruket og bidrar til lokal matproduksjon, arbeidsplasser og beredskap over hele landet.

Næringsmiddelindustrien* utgjør hele 14 prosent av den totale verdiskapingen i norsk industri. Næringsmiddelindustrien sysselsetter om lag 40 000 årsverk og er til stede i hele Norge. Flere steder i Norge er den lokale næringsmiddelindustribedriften en av bærebjelkene i lokalsamfunnet.

Oslo Economics har også utredet den økonomiske betydningen av hele norsk industri. Næringsmiddelindustrien er imidlertid i mange tilfeller i en særstilling blant industrigrenene, og det har derfor vært naturlig å se nærmere på den delen av næringsmiddelindustrien som retter seg mot det norske markedet og leverer landbruksbaserte matvarer.

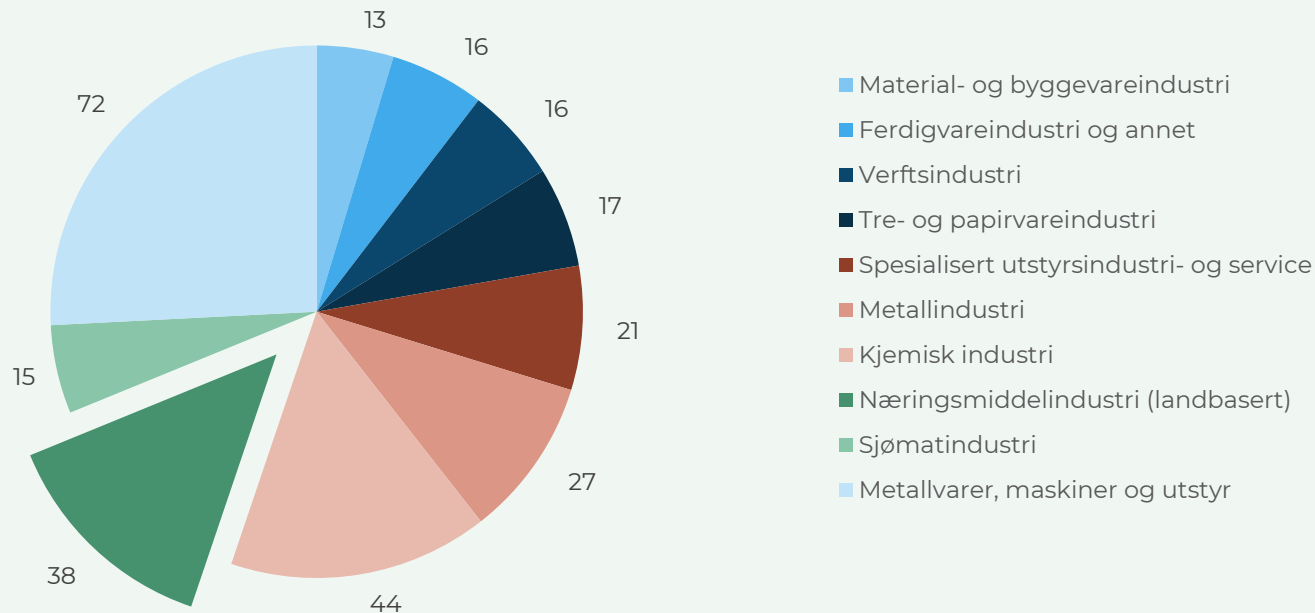
Verdiskapingen i næringsmiddelindustrien utgjør 14 prosent av industriens totale verdiskaping i Norge

■ Næringsmiddelindustri ■ Øvrig industri

Næringsmiddelindustrien er en viktig gren av norsk industri

Næringsmiddelindustrien (trukket ut) er blant de største industrigrenene målt i årlig verdiskaping.

Næringsmiddelindustrien er i en særstilling

Næringsmiddelindustrien er i en særstilling blant industrigrenene. En av årsakene til dette er at matvarer er i en særstilling i internasjonal handel. I verdens handelsorganisasjon er det mulighet til å beskytte jordbruksprodukter og matvarer med toll. I de fleste bilaterale handelsavtaler er det også egne bestemmelser om matvarer.

For Norge er det imidlertid mest betydningsfullt at jordbruksprodukter og mange typer matvarer er underlagt egne bestemmelser i EØS-avtalen. Vi deltar ikke i det europeiske markedet for jordbruksprodukter og flere typer matvarer.

Konsekvensen av dette er at deler av den landbaserte næringsmiddelindustrien er skjermet fra internasjonal konkurranse i produktmarkedet.

Næringen konkurrerer for øvrig som vanlig om knappe ressurser som arealer, energi og kompetanse i markedene for arbeidskraft og andre innsatsfaktorer.

Nettopp på grunn av industriens særskilte rolle, og fordi næringen er underlagt et annet sett med rammebetingelser, er det hensiktsmessig å undersøke næringsmiddelindustriens økonomiske betydning for norsk økonomi og for ulike fylker.

Oslo Economics har også undersøkt den økonomiske betydningen av hele norsk industri. I denne analysen inkluderes også næringsmiddelindustri for både sjømat og landbruk. Se «Industribedriftenes økonomiske betydning» (Oslo Economics 2025 – 22) for mer om dette.

Foto: Nortura/John Trygve Tollefsen

Hva er næringsmiddelindustri?

Vi ser kun på landbasert næringsmiddelindustri

Næringsmiddelindustri er industri som produserer og foredler matvarer basert på jordbruk, havbruk og fiske. Næringsmiddelindustri produserer også drikkevarer, både med og uten alkohol.

I Norge har den delen av næringsmiddelindustrien som behandler sjømat (sjømatindustrien) en spesiell rolle, fordi sjømat i all hovedsak produseres for det internasjonale markedet. Det er derfor viktige forskjeller mellom den sjøbaserte og den landbaserte næringsmiddelindustrien.

I denne analysen ønsker vi å se på den landbaserte næringsmiddelindustrien. I det videre vil vi for enkelthets skyld omtale denne som kun *næringsmiddelindustrien*.

Definisjoner av næringsmiddelindustrien i analysen

Næringsmiddelindustri i denne analysen er derfor produksjon av kjøtt, meieriprodukter, mel og bakevarer, ferdigmatprodukter, is krem, sjokolade og sukkervarer, drikkevarer samt fôr og fôrprodukter.

Produksjon av drikkevarer inkluderer mineralvann, øl, og virksomheter som produserer eller importerer vin eller sprit er også inkludert. Distribusjon av kommunalt drikkevann er ikke inkludert.

Vi har inkludert fôrprodusenter i analysen fordi dette er produkter som er viktige deler av verdikjeden for matvarer. Mange av de største fôrprodusentene i Norge leverer imidlertid til oppdrettsnæringen, og de inngår derfor også i sjømatnæringens verdikjede. Siden fôret i hovedsak består av jordbruksbaserte innsatsfaktorer er de inkludert her.

Foto: Orkla Snacks Norge AS

Hva kartlegges i en ringvirkningsanalyse?

Ringvirkningsanalyser

En ringvirkningsanalyse er et verktøy som brukes til å identifisere hvilke næringer som bidrar til verdiskapingen i en økonomi, og til å forstå hvordan aktivitetene i ulike sektorer påvirker hverandre. Som navnet antyder, handler ringvirkninger om hvordan økonomisk aktivitet i én del av økonomien kan skape ytterligere aktivitet andre steder — enten direkte eller indirekte.

Det er flere grunner til at det er interessant å analysere ringvirkningene av en næring. For det første kan man undersøke hvordan andre næringer er avhengige av en hovednæring. Dette gir innsikt i hvilke sektorer som kan bli påvirket dersom aktiviteten i hovednæringen endres. For eksempel kan en analyse av næringsmiddelindustrien avdekke hvilke næringer som er tett knyttet til den, og som står i fare ved eventuell nedgang i produksjon eller

sysselsetting. For det andre kan man analysere hvordan hovednæringen selv er avhengig av ulike undernæringer, som leverandører og støttenæringer. Dette perspektivet gir verdifull informasjon om næringens egen sårbarhet og avhengighet, og kan bidra til å identifisere kritiske koblinger i verdikjeden. Til sammen gir disse to tilnærmingene et helhetlig bilde av hvordan økonomisk aktivitet sprer seg og påvirker ulike deler av økonomien.

Direkte virkninger

En ringvirkningsanalyse kartlegger både direkte og indirekte virkninger. I analysen av direkte virkninger tar man utgangspunkt i aktiviteten i en bestemt næring og kartlegger hvor mye verdiskaping som næringen selv står for. Verdiskaping i en næring er definert som summen av lønn og driftsresultat, samt netto næringsskatter og kapitalslit.

Indirekte virkninger

Analysen av indirekte virkninger handler om å undersøke verdiskapingen nedover i verdikjeden. Dette skjer i flere ledd, ettersom en bedrifts produksjon forutsetter varekjøp fra en annen bedrift, som igjen gjør sine innkjøp fra andre leverandører. Summen av verdiskapingen i disse ulike leddene nedover i verdikjeden utgjør de totale indirekte virkningene i ringvirkningsanalyser.

Samlede virkninger

Summen av de direkte og indirekte virkningene omtales som samlede virkninger i en ringvirkningsanalyse. Dette er den samlede verdiskapingen som kan knyttes til en næring og underleverandører til næringen.

Sentrale begrep i en ringvirkningsanalyse

Verdiskaping

Det sentrale begrepet i ringvirkningsanalyser er verdiskaping: En er interessert i verdiskapingen som oppstår i det første leddet i verdikjeden og verdiskaping lenger ned i verdikjeden. Verdiskaping defineres i denne sammenhengen som verdien av den samlede produksjonen (omsetning) fratrullet varekostnader. Dette blir ofte omtalt som bruttoprodukt. En ekvivalent definisjon er at verdiskaping er avlønningen til et selskaps ansatte og kapitaleiere. Per definisjon vil dette tilsvare verdien av produksjon fratrullet varekostnader.

En del av avlønningen til eiere av kapital og arbeidskraft vil overføres til myndighetene over skatteseddelen. Hvor stor andel av verdiskapingen som

overføres til myndighetene er ikke kartlagt i denne analysen.

Sammenhenger

Gitt forklaringene ovenfor er det en klar regnskapsmessig sammenheng mellom de direkte og indirekte virkningene. De direkte virkningene (verdiskapingen i det første leddet) vil være et selskaps samlede omsetning fratrullet deres varekostnader. De indirekte virkningene i det andre leddet er varekostnaden fra det første leddet (som bestemmer deres omsetning) fratrullet deres egne varekostnader. Tilsvarende gjelder alle ledd nedover i verdikjeden. De samlede virkningene (verdiskaping i alle ledd) vil da tilsvare omsetningen i det første leddet fratrullet alle varekjøp til utlandet i alle ledd i verdikjeden.

Foto: Norsk Kylling / Reitan Retail / Elin Iversen

2

Direkte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

osloeconomics

Foto: Nortura/Nadin Martinuzzi

Næringsmiddelindustrien omsatte for 208 milliarder kroner

Nasjonalregnskapet viser at den totale omsetningen i næringsmiddelindustrien var på 208 milliarder kroner i 2022. Vår modell følger omsetningen og kartlegger hvordan den økonomiske aktiviteten bidrar til direkte og indirekte verdiskaping i Norge, samt import.

DIREKTE VERDISKAPING

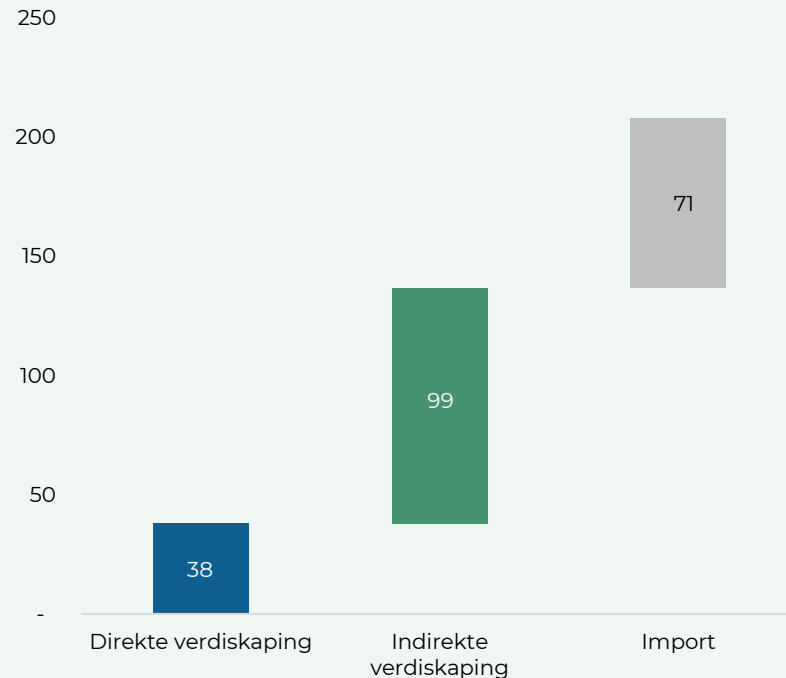
I 2022 var den direkte verdiskapingen i næringsmiddelindustrien 38 milliarder kroner. Verdiskapingen fordeles til ansatte i form av lønn og til kapitaleierne i form av overskudd. Noe av verdiskapingen omfordeles til det offentlige gjennom skatter.

INDIREKTE VERDISKAPING

Indirekte verdiskaping oppstår når næringsmiddelindustrien kjøper varer og tjenester i Norge. Verdiskapingen som skjer som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien utgjorde 99 milliarder kroner i 2022.

IMPORT

Næringsmiddelindustrien er også helt avhengig av innsatsfaktorer fra utlandet. Dette inkluderer råvarer, halvfabrikata eller ferdige komponenter. Disse varekjøpene inngår i produksjonsprosessen i næringsmiddelindustrien, men bidrar ikke direkte i norsk verdiskaping. Også underleverandørene i verdikjeden importerer varer. Den samlede importen fra verdikjeden som følge av aktiviteten i næringsmiddelindustrien utgjorde 71 milliarder kroner i 2022.

Aktiviteten i næringsmiddelindustrien skapte verdier for 38 milliarder direkte, og 99 milliarder indirekte gjennom varekjøp

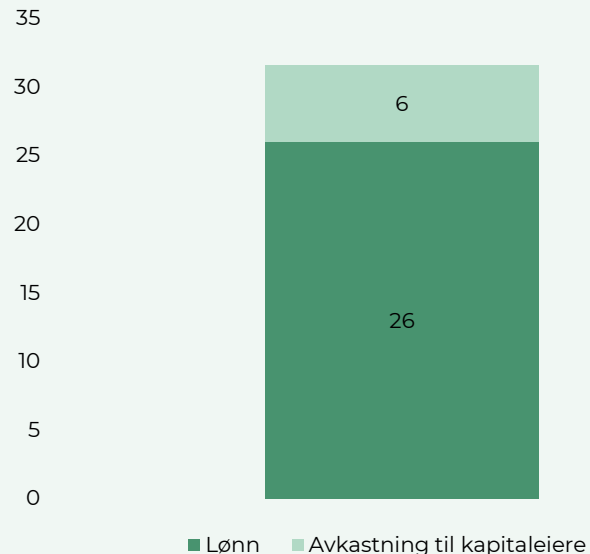
Fordeling av den direkte verdiskapingen

Verdiene som skapes i norsk næringsmiddelindustri fordeles mellom lønnstagere som får sin del av verdiskapingen gjennom lønn, og kapitaleiere som får sin del av verdiskapingen gjennom overskudd. Overskudd utbetales enten i form av utbytte, eller bidrar til at kapitalen blir mer verdt.

I figuren til høyre har vi illustrert hvordan *nettoproduktet* på 32 milliarder kroner i næringsmiddelindustrien er fordelt mellom lønnstagere og kapitaleiere. Lønnstagerne fikk 26 milliarder kroner av verdiene som ble skapt i 2022. Kapitaleierne fikk 6 milliarder kroner.

Både lønnstagerne og kapitaleierne betaler en andel av verdiskapingen i skatt til staten. Dette finansierer offentlige tjenester, som på et vis også er indirekte verdiskaping. Dette er ikke beregnet i analysen.

Bruttoproduktet i næringsmiddelindustrien var på 38 milliarder kroner i 2022. Differansen mellom nettoprodukt og bruttoprodukt knytter seg hovedsakelig til kapital slit, men også til næringssubsidier og næringsskatter.

3

Direkte verdiskaping i ulike bransjer

Næringsmiddelindustri består av mange bransjer

NÆRINGSMIDDELINDUSTRI

Næringsmiddelindustrien er mangfoldig. Ulike næringsmiddelbedrifter produserer ulike varer, og verdikjedene for de ulike varetypene er organisert på forskjellige måter.

Næringsmiddelindustri inkluderer her all videreforedling av råvarer fra landbruket. Dette inkluderer produksjon av kjøttvarer, meieriprodukter, ferdigmat, dyrefôr samt nytelsesmidler slik som sjokolade eller kaffe. Produksjon av drikkevarer, både mineralvann og alkoholholdig drikke er inkludert.

OPERASJONALISERING

I SSBs næringskodesystem sorterer bedriftene vi har valgt å se på under næringskodene 10 og 11. Sjømatindustrien som er ligger under 10.2 er ikke med i analysen.

Vi har ønsket å bryte resultatene fra analysen ned i undergrupper (bransjer) av

næringsmiddelindustri. Dette har vi gjort basert på SSBs næringskodesystem (i parentes). I samarbeid med vår oppdragsgiver NHO Mat og Drikke har vi utarbeidet følgende bransjekategorier:

- Produksjon, bearbeiding og konservering av kjøtt og kjøttvarer (10.1)
- Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker (10.3)
- Produksjon av oljer, fettstoffer og andre næringsmidler (10.4 og 10.8)
- Produksjon av meierivarer og iskrem (10.5)
- Produksjon av kornvarer, stivelsesprodukter, og bakeri- og pastavarer (10.6 og 10.7)
- Produksjon av fôrvarer (10.9)
- Produksjon av drikkevarer (11)

Foto: Nortura/John Trygve Tollefsen

Næringsmiddelindustriens direkte verdiskaping på om lag 38 milliarder kroner fordeler seg på ulike bransjer

Næringsmiddelindustriens direkte verdiskaping på om lag 38 milliarder kroner fordeler seg på ulike bransjer

KJØTT OG KJØTTVARER

Den største bransjen innen næringsmiddelindustrien er den som driver produksjon, bearbeiding og konservering av kjøtt og kjøttvarer. Bransjen skaper verdier for om lag 8,1 milliarder kroner. Blant de største selskapene innen denne bransjen finner vi selskaper som Nortura, (som har merkevarene Gilde og Prior), Fatland, Nordfjord, Den Stolte Hane og Grilstad.

ANDRE NÆRINGSMIDLER: FERDIGMAT OG INNSATSAKTORER

I kategorien for andre næringsmidler, inkludert olje og fettstoffer, finner vi produkter med høy bearbeidingsgrad og høy grad av industriell prosessering. Denne bransjen skaper verdier for om lag 7,9 milliarder kroner. Denne kategorien inkluderer produksjon av ferdigmat, sukkervarer og sjokolade. Orkla er det desidert største selskapet som driver med dette. Under samme betegnelse finner vi også prosessering og tilvirkning av råvarer som skal videre inn i annen produksjon.

MEIERIVARER OG ISKREM

Bransjen som produserer meierivarer og iskrem skapte verdier for 7,6 milliarder kroner. Store selskaper i bransjen er TINE, Q-meieriene, Synnøve Finden, Diplom Is og Hennig-Olsen Is.

KORNVARER OG BAKERIER

Produksjon av kornvarer, stivelsesprodukter og bakeri- og pastavarer skapte verdier for om lag 5,6 milliarder kroner i direkte verdiskaping i 2022. Dette inkluderer alt fra mel og frokostblandinger til brød, kaker og pasta. Store selskaper inkluderer særlig bakerier som leverer til dagligvarekjeder i Norge. Det er også et hundretalls små og mellomstore bakerier og bakeriutsalg over hele landet i denne kategorien.

PRODUKSJON AV DRIKKEVARER

Produksjon av drikkevarer skaper verdier for om lag 4,5 milliarder kroner. Norges drikkevareindustri omfatter bryggerier som produserer øl og cider, selskaper som lager mineralvann og brus, samt produsenter av andre alkoholholdige drikker. De største selskapene i denne næringen er Ringnes, Hansa Borg og Coca-Cola.

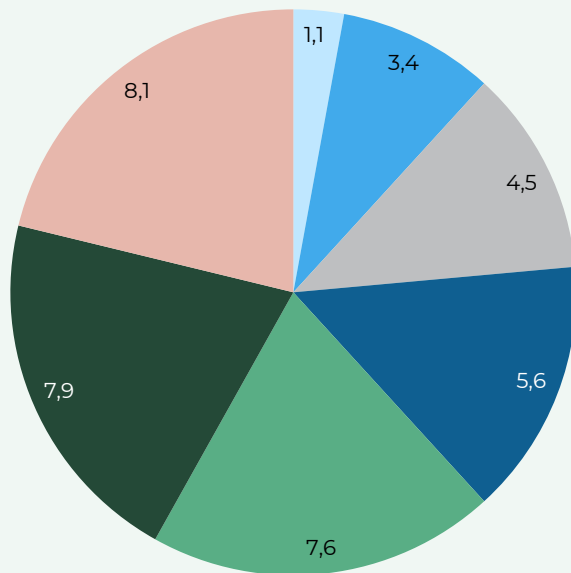
PRODUKSJON AV FØRVARER

Produksjon av fôrvarer omfatter fremstilling av dyrefôr til landbruk, oppdrettsnæring og kjæledyr. Dette inkluderer sammensetting av råvarer som korn, proteinmel, vitaminer og mineraler. Bransjen skaper verdier for om lag 3,4 milliarder kroner. Store aktører inkluderer Biomar, EWOS, Cargill, og Felleskjøpet. Biomar, Ewos og Cargill er leverandører av fiskefôr med produksjon i Norge, rettet mot lakseoppdrett, mens Felleskjøpet produserer fôrvarer til landbruket.

BEARBEIDING AV FRUKT OG GRØNNSAKER

Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker sto for 1,1 milliard kroner i verdiskaping i 2022. Denne sektoren inkluderer produksjon av hermetiserte, fryste og tørkede frukt- og grønnsaksprodukter. Det kan legges til her at mye foredling av frukt og grønnsaker også skjer i produksjonen av ferdigmat og i produksjonen av drikkevarer, men det er da registrert i næringskodene for dette. Verdien til frukt og grønnsaker som innsatsfaktor i matsystemet bør sees i lys av dette.

Fordeling av direkte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

- Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker
- Produksjon av fôrvarer
- Produksjon av drikkevarer
- Produksjon av kornvarer, stivelsesprodukter, og bakeri- og pastavarer
- Produksjon av meierivarer og iskrem
- Produksjon av oljer, fettstoffer og andre næringsmidler
- Produksjon, bearbeiding og konservering av kjøtt og kjøttvarer

4

Geografisk fordeling av den direkte verdiskapingen

Geografisk fordeling av direkte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

Kartet viser fordelingen av den direkte verdiskapingen fra næringsmiddel-bedriftene. Den direkte verdiskapingen er delt inn i intervaller, hvor fylker med mørkere farge har høyere verdiskaping.

Verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien er ulikt fordelt mellom fylkene. Akershus topper listen med en verdiskaping på 12,1 milliarder, hvor en stor andel av verdiskapingen kommer fra produksjon av drikkevarer.

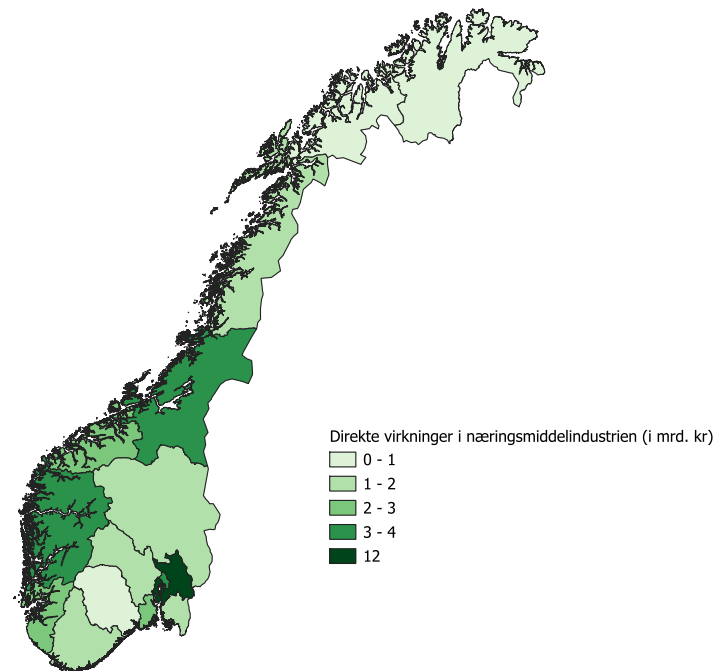
I samme region har Oslo en verdiskaping på 3,2 milliarder kroner. Dette viser at det befolkningsrike hovedstadsområdet samlet sett har en stor andel av produksjonen i næringsmiddelindustrien. Oslo har også flere av hovedkontorene til bedriftene i næringsmiddelindustrien.

Næringsmiddelindustrien skapte verdier for 3,4 milliarder kroner i Vestland, 3,1 milliarder kroner i Trøndelag, 2,9 milliarder kroner i Rogaland og 2,4 milliarder kroner i Møre og Romsdal.

Blant de øvrige fylkene hadde Vestfold en verdiskaping på 2,1 milliarder kroner, fulgt av Nordland med 1,6 milliarder, Innlandet med 1,5 milliarder, Østfold med 1,4 milliarder og Agder med 1,2 milliarder kroner.

I den nedre delen av skalaen ligger Buskerud med 1 milliard kroner, mens Finnmark har 730 millioner kroner, Telemark 440 millioner kroner og Troms har den laveste verdiskapingen i næringsmiddelindustrien med 200 millioner kroner.

Denne fordelingen viser hvordan næringsmiddelindustrien er konsentrert i befolkningstette områder som er nære konsumentene som skal spise maten, og nære råvareprodusentene som produserer jordbruksproduktene industrien trenger. Resultatene hadde antagelig sett annerledes ut dersom sjømatindustrien var inkludert i analysen.

Mesteparten av verdiskapingen i næringsmiddelindustrien kommer fra hovedstadsområdet

AKERSHUS

Verdiskapingen fra den landbaserte næringsmiddelindustrien er ulikt fordelt mellom fylkene. Akershus topper listen med en verdiskaping på 12,1 milliarder, hvor en stor andel av verdiskapingen kommer fra produksjon av drikkevarer.

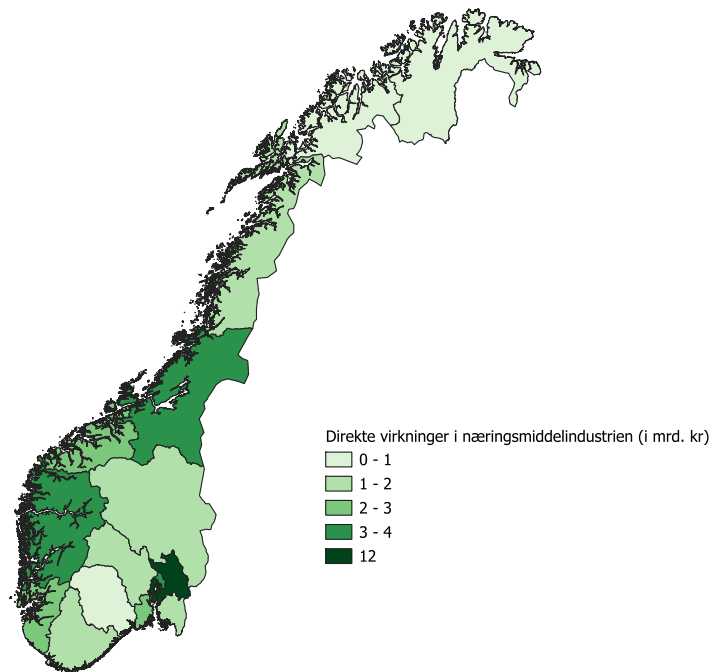
De største drikkevareprodusentene målt i omsetning er Ringes og Coca-Cola, som begge har produksjonsanlegg i Akershus. Ringnes har blant annet sitt hovedproduksjonsanlegg i Nittedal, med en produksjonskapasitet på rundt 400 millioner liter brus og øl i året. Produksjonen utgjør omtrent en fjerdedel av all brus og øl som omsettes i Norge. Videre har også Coca-Cola sitt produksjonsanlegg i Lørenskog, som i 2022 solgte 340 millioner liter drikke, og omsatte for 3,4 milliarder kroner.

OSLO

Næringsmiddelindustrien i Oslo har en verdiskaping på 3,2 milliarder kroner. Store aktører er blant annet TINE som har produksjonsanlegg på Kalbakken i Oslo, hvor de produserer melk, ost, yoghurt og andre meieriprodukter. Anlegget bearbeider om lag 134 millioner liter melk og fruktdrikker.

Byen huser også et hundretalls bakerier og kafeer som til sammen bidrar til å trekke opp verdiskapingen innen næringsmiddelindustrien, blant annet Godt Brød, Tim Wendelboe og Åpent Bakeri. I tillegg bidrar flere små bryggerier, som Sagene Bryggeri og Amundsen Bryggeri, til verdiskapingen i byen.

Oslo er også hjemsted for hovedkontorene til flere store næringsmiddelaktører som Nortura, TINE, Orkla og Mills, som videre styrker verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien.

Høy verdiskaping i næringsmiddelindustrien på Vestlandet og i Trøndelag

VESTLAND

I Vestland skaper næringsmiddelindustrien verdier for 3,4 milliarder kroner. Store aktører inkluderer blant annet forprodusenten Ewos, ferdigmatprodusenten Kavli, syltetøy- og saftprodusent Lerum, kjøttprodusent Nordfjord, og bakevareprodusenten Norgesmøllene. Bryggeriet Hansa Borg er også en stor produsent av alkoholholdige drikker i fylket.

TRØNDELAG

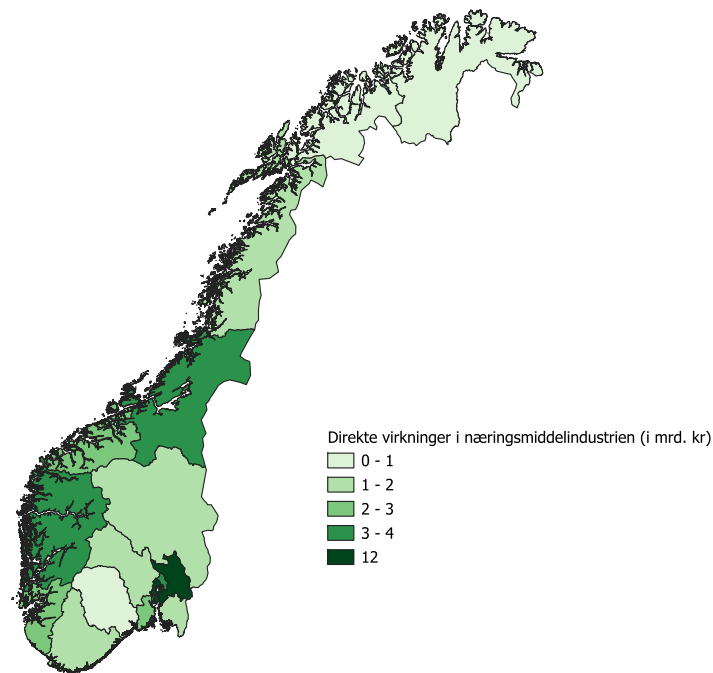
Trøndelag har en verdiskaping fra næringsmiddelindustrien på om lag 3,1 milliarder kroner. I fylket ligger store aktører som fôrprodusenten BioMar, Grilstad, og Norsk Kylling. Orkla Snacks er også en stor aktør i fylket, hvor mye av verdiskapingen kommer fra datterselskapet Nidar sitt produksjonsanlegg for sjokolade- og godteriprodukter.

ROGALAND

Rogaland har en verdiskaping på 2,9 milliarder kroner fra næringsmiddelindustri. Store aktører inkluderer blant annet fôrprodusent til havbruksnæringen Skretting og fôrprodusent til landbruket Felleskjøpet. Andre store aktører inkluderer slakteriet Fatland og egg- og kyllingprodusenten Den Stolte Hane.

MØRE OG ROMSDAL

I Møre og Romsdal skaper næringsmiddelindustrien verdier for 2,4 milliarder kroner. I Møre og Romsdal er det bearbeiding av fiskeolje og proteiner for videre bruk i blant annet farmasøytisk industri. Produksjon av ferdigmat, for eksempel Orklas produksjon av Grandiosa foregår i Møre og Romsdal. Det samme gjør produksjon av mineralvann fra Oskar Sylte.

Høy verdiskaping i næringsmiddelindustrien på Østlandsområdet og i Nordland

VESTFOLD

I Vestfold skapte næringsmiddelindustrien verdier for om lag 2,1 milliarder kroner. Kjøttprodusentene Fatland og Stange, grønnsaksbearbeidingsbedriften Norrek, og bryggeri- og mineralvannprodusenten Grans er store næringsmiddelindustribedrifter i Vestfold.

NORDLAND

Næringsmiddelindustrien i Nordland skaper verdier for om lag 1,6 milliarder kroner. Store aktører i Nordland er blant annet BioMar som produserer fôr til oppdrettsnæringen, samt Orkla Health Ocean som produserer fiskeolje som inngår i Møllers Tran. Det er også noe produksjon av reinsdyrkjøtt.

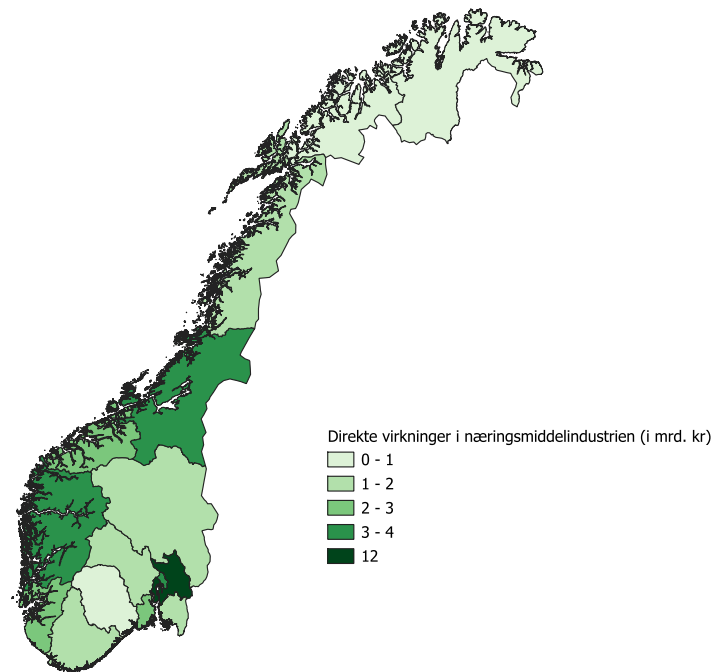
INNLANDET

Innlandet har en direkte verdiskaping på 1,5 milliarder kroner. Blant store selskap finner vi produksjonsanlegget til Synnøve Finden i Alvdal som står for om lag halvparten av Synnøve Finden AS sitt produksjonsvolum av gulost, brunost og

prim. Videre ligger Maarud-fabrikken på Disenå i Innlandet. Fabrikken produserer årlig over 70 millioner poser snacks. HOFF Poteter er også en ledende merkevare innen potetprodukter, og har sitt produksjonsanlegg på Gjøvik. Leverandør av kraftfôr Fiskå Mølle er også en viktig aktør i Innlandet.

ØSTFOLD

I Østfold utgjør verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien om lag 1,4 milliarder kroner. En stor aktør er Nortura som har to store anlegg på Hærland og i Sarpsborg. Videre er også Denofa en viktig aktør, som produserer mel, olje og lecitin til bruk i fôr, mat og andre næringsmidler. Videre har Brynhild et stort produksjonsanlegg for sjokolade-, sukkervarer og en nøttefabrikk i fylket. Norfersk AS er en annen stor aktør som leverer forbrukerpakket rått kjøtt. Videre ligger virksomheten Østfoldkorn i fylket som står for mottak, behandling og utskipning av korn.

Næringsmiddelindustrien skaper minst helt nord og helt sør

AGDER

Næringsmiddelbedriftene på Agder skaper verdier for om lag 1,2 milliarder kroner. Kjente bedrifter inkluderer for eksempel iskremprodusenten Hennig-Olsen Is, snacksprodusenten Sørlandschips og pølsemaker Jens Eide.

BUSKERUD

Næringsmiddelindustrien i Buskerud skaper verdier for om lag en milliard kroner. Selskaper med virksomhet i Buskerud er for eksempel Bama Industri, Aas Bryggeri og Leiv Vidar Pølser.

FINNMARK

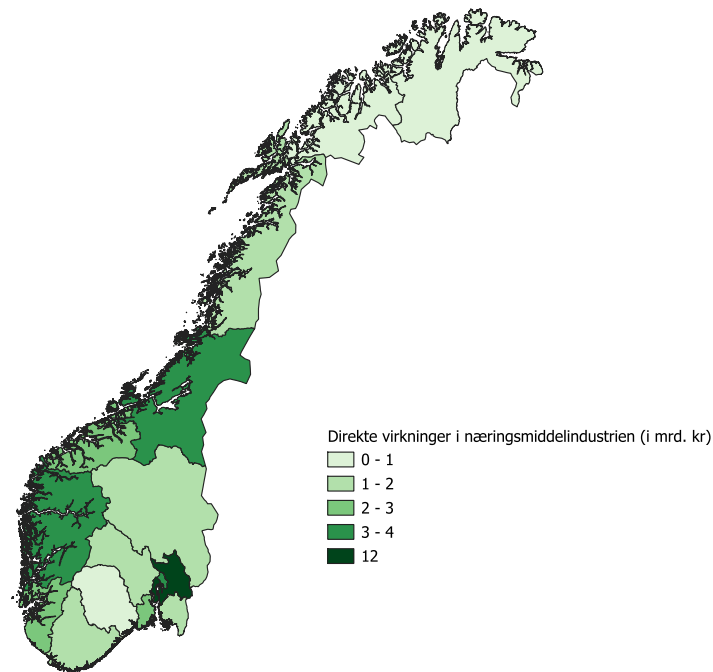
Næringsmiddelindustrien i Finnmark skaper verdier for om lag 730 millioner kroner. Flere av de største næringsmiddelindustriaktørene i fylket er selskaper som driver produksjon og konservering av reinsdyrkjøtt.

TELEMARK

I Telemark er det verdiskaping på 440 millioner kroner fra næringsmiddelindustrien. Denne kommer fra flere små og mellomstore aktører innen bakeri, mineralvann, bryggeri og ferdigmat. Bergbys produseres for eksempel i Telemark.

TROMS

Troms er det fylket i landet med den laveste verdiskapingen i næringsmiddelindustrien, med en verdiskaping på 200 millioner kroner. Det er imidlertid viktig å påpeke at det er betydelig verdiskaping fra sjømatindustri i Troms, men dette er ikke en del av analysen.

5

Indirekte verdiskaping i næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelbedriftenes betydning for norsk økonomi

Når næringsmiddelindustrien kjøper varer og tjenester til sin produksjon oppstår det verdiskaping i leverandørbedriftene. Disse bedriftene kjøper igjen varer og tjenester fra sine underleverandører. Summen av verdiskapingen i flere ledd er det vi omtaler som *indirekte verdiskaping*.

For eksempel er det naturlig at man trenger råvarer til matforedling, og sektorer som produserer råvarer til matproduksjon er naturlige underleverandører.

Varekjøpene vi ser på skjer imidlertid i mange ledd. Dette gjør at også sektorer som ikke nødvendigvis er direkte leverandører til næringsmiddelindustrien kan få indirekte virkninger fra

næringsmiddelindustrien. For eksempel er handelsnæringen en stor næring i Norge. Det er derfor naturlig at det er koblinger mellom disse næringene, selv om det ikke nødvendigvis er slik at næringsmiddelindustrien har store varekjøp fra handelsnæringen.

Noe av de indirekte virkningene oppstår fordi en næring handler med seg selv. For eksempel kjøper produsenter av ferdigmat både bearbeidet kjøtt, mel og meieriprodukter. I det videre skiller vi derfor mellom indirekte verdiskaping som oppstår i andre næringer som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien og verdiskaping som følge av næringsmiddelindustri-intern handel.

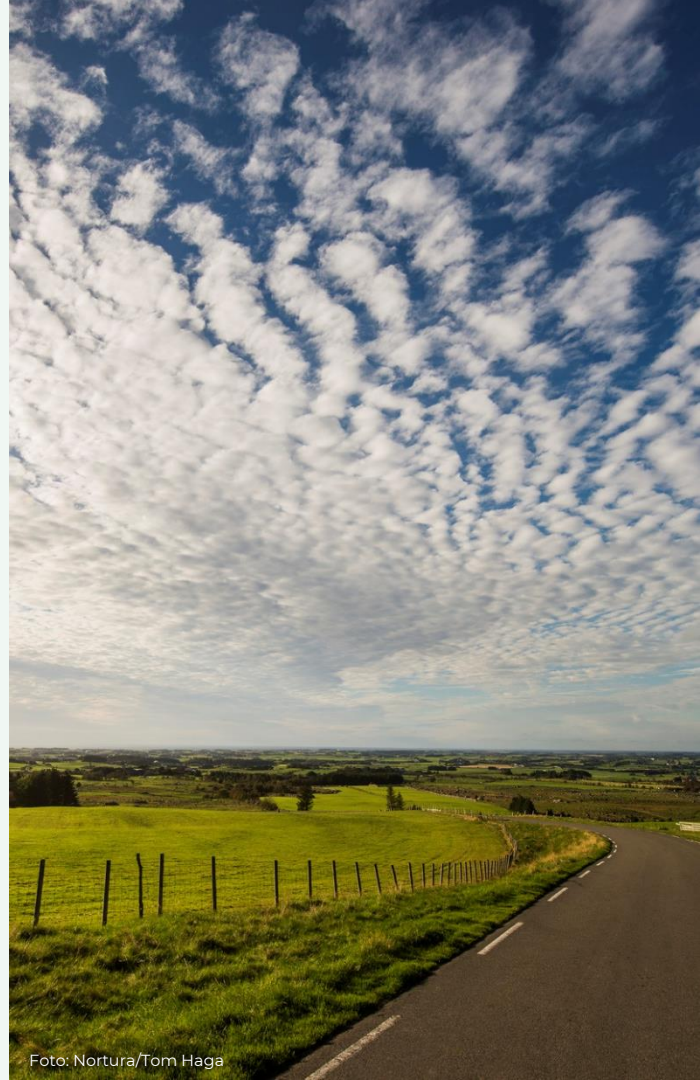

Foto: Nortura/Tom Haga

Næringsmiddelindustrien bidrar indirekte til verdiskaping over hele landet

Verdiskapingen gjennom varekjøp fra næringsmiddelindustrien er geografisk mer spredt og fordeler seg jevnere over landet sammenlignet med den direkte verdiskapingen.

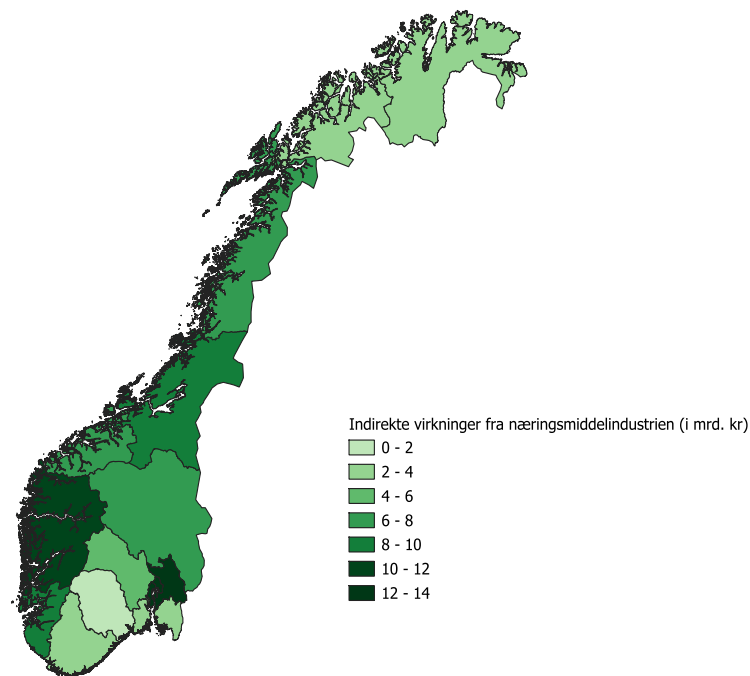
Oslo og Akershus har den høyeste indirekte verdiskapingen på henholdsvis 12,8 og 12,1 milliarder kroner. I Oslo og Akershus kommer mye av den indirekte verdiskapingen fra handelsnæringen, kraftforsyning, forretningsmessig og teknisk tjenesteyting, samt fra næringsintern handel med annen næringsmiddel-industri. I Vestland er det indirekte verdiskaping på 11,7 milliarder kroner. Vestland har mye indirekte verdiskaping knyttet til fiske- og havbruk og petroleumsnæringen.

Videre har både Trøndelag og Rogaland en indirekte verdiskaping på 9,4 og 9,1 milliarder kroner, hvor verdiskapingen i stor grad kommer fra næringsmiddelbedriftenes kjøp fra jordbruket, fisk og havbruk, samt fra næringsmiddelindustrien selv.

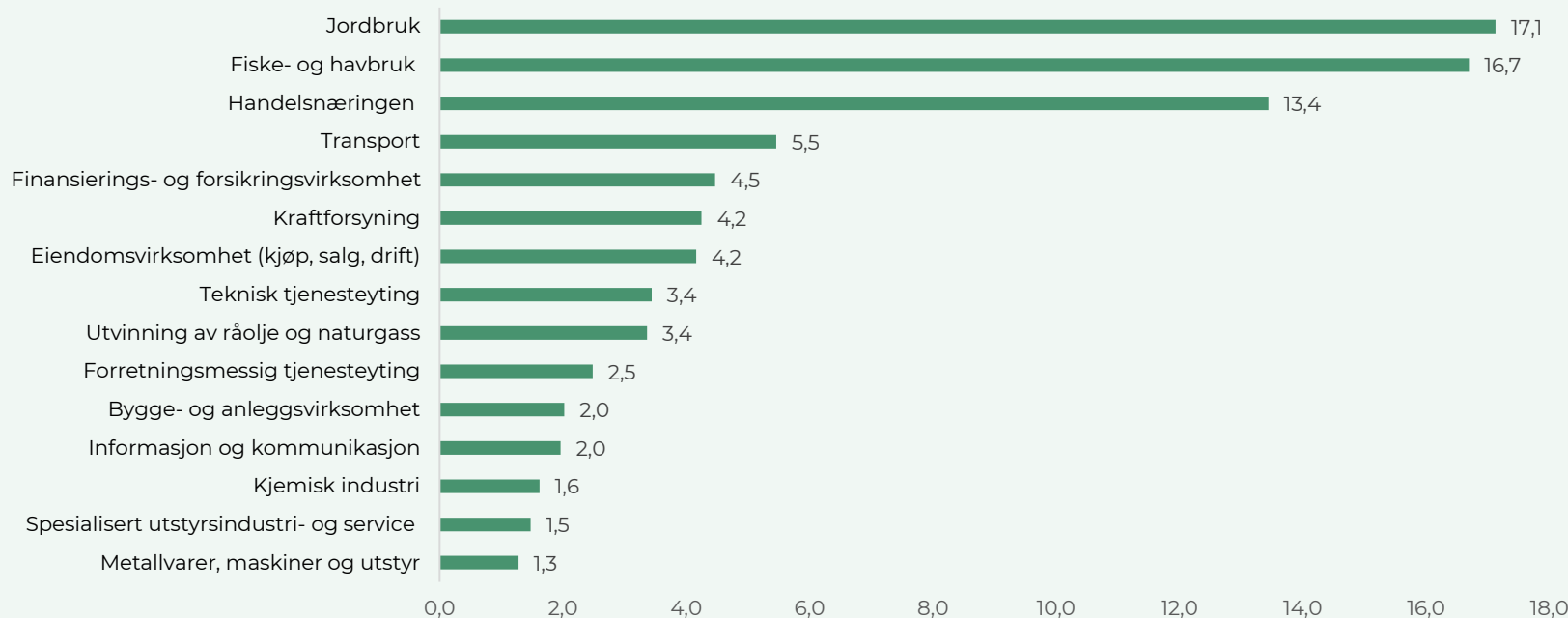
Møre og Romsdal, Nordland og Innlandet har en indirekte verdiskaping på henholdsvis ca. 7,1, 6,6 og 6,5 milliarder kroner. Næringsmiddelindustrien kjøper hovedsakelig varer fra fiske og havbruk i Møre og Romsdal, både jordbruk og fiske og havbruk i Nordland, og primært fra jordbruk i Innlandet.

Fra både Buskerud og Troms er det en indirekte verdiskaping på 4 milliarder kroner. I Østfold er den indirekte verdiskapingen 3,8 milliarder, i Vestfold 3,4 milliarder, i Finnmark 3,4 milliarder og i Agder 3,3 milliarder kroner. Telemark har den laveste indirekte verdiskapingen på 1,7 milliarder kroner.

I Finnmark har næringsmiddelindustrien hovedsakelig innsatsfaktorer fra jordbruk, handelsnæring og annen næringsmiddelindustri. I Østfold, Vestfold, Buskerud, Agder og Telemark er jordbruk, handelsnæringen og kraftforsyning de næringene med størst indirekte verdiskaping fra næringsmiddelindustrien.

Næringsmiddelindustrien danner grunnlaget for verdiskaping på om lag 87 milliarder kroner i andre næringer

Høyest indirekte verdiskaping i jordbruk, fiske og havbruk

JORDBRUK

I jordbruket oppstår det 17,1 milliarder kroner i indirekte verdiskaping som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien. Jordbruket leverer blant annet korn, melk, kjøtt, frukt og grønnsaker til næringsmiddelindustrien. I beregningen av verdiskapingsbidraget fra jordbruket har vi ikke trukket fra den offentlige støtten til jordbruket, i form av jordbrukssubsidier. Tallene for jordbruket reflekterer derfor bruttoverdien av produksjonen, ikke den samfunnsøkonomiske merverdien i sektoren.

FISKE OG HAVBRUK

Næringsmiddelindustrien bidrar til en indirekte verdiskaping på om lag 16,7 milliarder kroner i fiske- og havbruk.

Dette selv om vi har holdt sjømatindustrien utenfor vår definisjon av næringsmiddelindustri her. Det er flere grunner til dette. For det første er det også i vår definisjon av næringsmiddelindustri noen produsenter som er avhengige av råvarer fra fiske og havbruk direkte, slik som produsenter av fiskeolje og fiskemel som inngår i kosttilskudd eller farmasi. Det er også fisk som inngår i produktene til flere ferdigmatprodusenter, for eksempel Findus. Årsaken til at den indirekte verdiskapingen blir så høy er antagelig at fiske- og havbruksnæringen er en lønnsom bransje. En større del av omsetningen blir derfor til verdiskaping i denne bransjen, sammenliknet med mange andre bransjer.

Foto: TINE SA/Katrine Lunke/Apeland

Handel og transport er en viktig del av verdikjeden

HANDEL

Handelsnæringen er viktig for distribusjon og salg, og sørger for at råvarer og ferdige produkter når frem til industri og forbrukere. Handelsnæringen er en av de viktigste næringene i Norge, og nesten all økonomisk aktivitet vil bidra til indirekte verdiskaping i denne næringen. Det er likevel en særlig tett kobling mellom næringsmiddelindustri og handelsnæringen. Varekjøp fra næringsmiddelindustrien bidrar til en indirekte verdiskaping på om lag 13,4 milliarder kroner i denne næringen.

TRANSPORT

Transportsektoren, inkludert sjøfart, luftfart og landtransport er essensiell for å frakte råvarer til produksjonsanlegg og distribuere ferdige produkter til markedet. Varekjøpene fra næringsmiddelindustrien bidrar til om lag 5,5 milliarder kroner i indirekte verdiskaping i transportnæringene.

Antagelig kjøper næringsmiddelindustrien en god del transporttjenester direkte. Det er også rimelig å anta at transporttjenester kjøpes inn av de store underleverandørene til næringsmiddelindustrien, slik som jordbruket og fiske- og havbruk. Etterspørselen etter transporttjenester som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustri skjer i flere ledd i verdikjeden.

Flere næringer støtter næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelindustrien er, i likhet med annen industri, avhengig av flere støttenæringer for å fungere effektivt. Samspillet mellom disse næringene er avgjørende for en effektiv verdikjede i matproduksjonen.

FINANS

Finansiering- og forsikringsvirksomhet spiller en viktig rolle ved å blant annet sikre kapital til investeringer samt å forsikre aktiva. Finansnæringen står for om lag 4,5 milliarder kroner av den indirekte verdiskapingen fra næringsmiddelindustrien.

ENERGI

Kraftforsyning og utvinning av råolje og naturgass er også viktig, da næringsmiddelproduksjon ofte krever energi til produksjonsprosesser. Disse næringene står for henholdsvis 4,2 og 3,4

milliarder kroner i indirekte verdiskaping.

Både strøm og naturgass er viktige kilder til energi i næringsmiddelindustri og hos de viktigste underleverandørene jordbruk, fiske og havbruk. Dette er to svært lønnsomme bransjer, og en stor del av varekjøpene blir derfor til verdiskaping. Selv moderate varekjøp fra disse bransjene resulterer derfor i betydelig verdiskaping.

EIENDOM

I tillegg er eiendomsvirksomhet viktig, ettersom næringsmiddelbedrifter er avhengig av egnede produksjonslokaler, lagre og distribusjonssentre for å drive virksomheten effektivt. Den indirekte verdiskapingen som næringsmiddelindustrien bidrar med knyttet til eiendomsdrift er på 4,2 milliarder kroner.

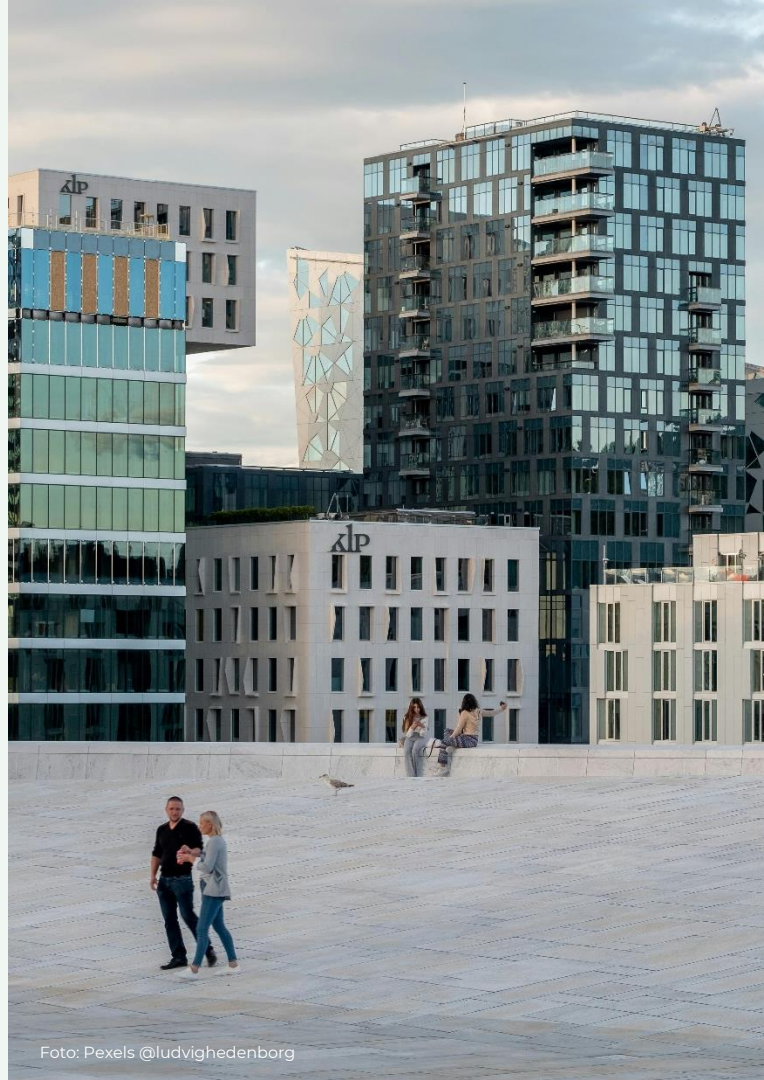

Foto: Pexels @ludvighedenborg

Indirekte verdiskaping i tjenestenæringene

BÅDE FORRETNINGSMESSIG OG TEKNISK TJENESTEYTING

Næringsmiddelindustrien er også avhengig av en rekke tjenester innenfor forretningsmessig og teknisk tjenesteyting. Tjenesteyting er viktig for alt fra produktutvikling og kvalitetskontroll til effektivisering av produksjonsprosesser og utvikling av mer bærekraftige løsninger.

Teknisk tjenesteyting inkluderer for eksempel juridiske tjenester, arkitekter og konsulenttjenester. Det ble skapt verdier for 3,4 milliarder i denne næringen som følge av aktivitet i næringsmiddelindustrien.

Forretningsmessig tjenesteyting er tjenester som renhold, vakthold og liknende. Det ble skapt verdier for om lag

2,5 milliarder kroner i denne næringen som følge av aktiviteten i næringsmiddelindustrien.

KOMMUNIKASJON OG INFORMASJON

I tillegg er informasjon og kommunikasjonstjenester essensielle for markedsføring, kundekontakt, digitalisering av produksjon og logistikk, samt intern samhandling i bedriftene. Til sammen er det indirekte verdiskaping fra kommunikasjonstjenester på 2 milliarder kroner.

BYGGENÆRINGEN

Bygge- og anleggsvirksomheten leverer nødvendige bygg og infrastruktur til fabrikker og produksjonsanlegg. Den indirekte verdiskapingen knyttet til vare- og tjenestekjøp er på 2 milliarder kroner.

Foto: Pexels @tobiasbjorkli

Næringsmiddelindustri skaper etterspørsel etter annen industri

Næringsmiddelindustrien er også avhengig av å kjøpe varer og tjenester fra flere andre industrisektorer.

KJEMISK INDUSTRI

Størst av industrigrenene som har høy indirekte verdiskaping fra næringsmiddelindustrien er kjemisk industri. Den indirekte verdiskapingen knyttet til kjemisk industri er 1,6 milliarder kroner. Kjemisk industri produserer blant annet konserveringsmidler, emballasje, rengjøringsmidler og tilsetningsstoffer som brukes direkte i næringsmiddelindustrien. Jordbrukets etterspørsel etter kunstgjødsel kan også bidra til å trekke opp den indirekte verdiskapingen i kjemisk industri som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien.

UTSTYRSINDUSTRI

Spesialisert utstyrsindustri og -service sørger for avansert produksjonsutstyr, vedlikehold og teknisk support, og har en indirekte verdiskaping på 1,5 milliarder kroner som følge av aktivitet i næringsmiddelindustrien.

METALLVAREINDUSTRI

I tillegg er metallvarer, maskiner og utstyr viktig for fabrikkene og produksjonsprosessene i næringsmiddelindustrien, og antagelig for deres underleverandører. Gjennom varekjøp fra flere ledd i verdikjeden summerer verdiskapingen i metallvareindustrien som knytter seg til næringsmiddelindustri seg til 1,3 milliarder kroner.

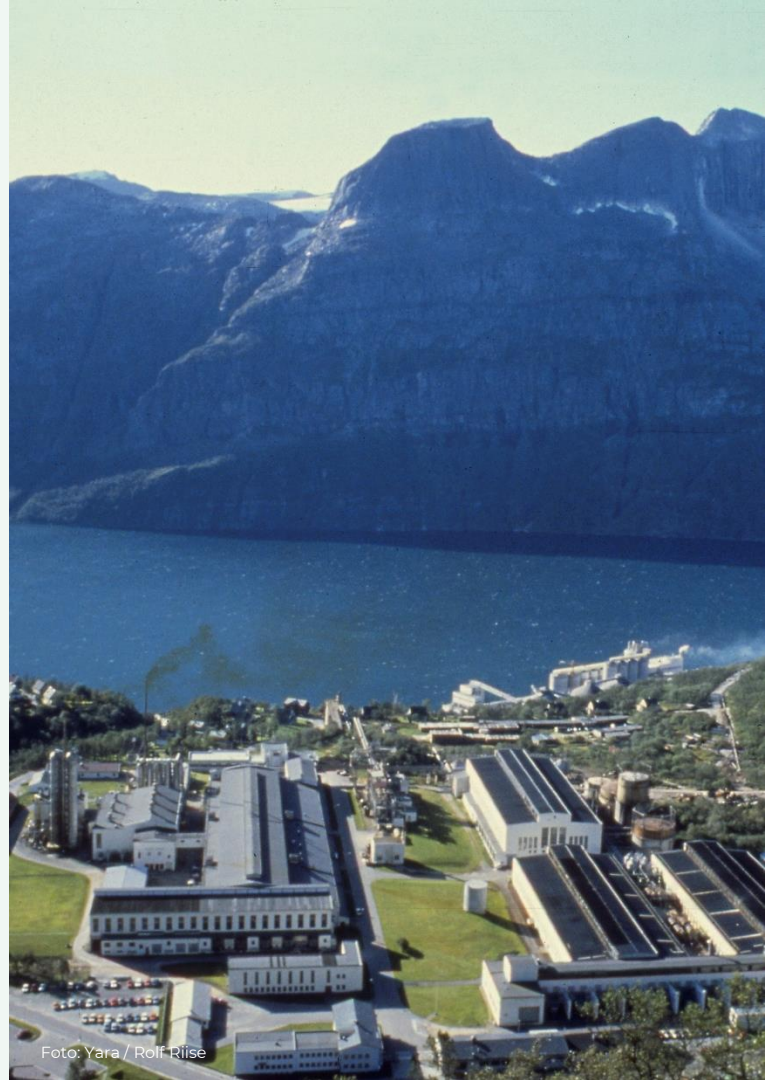

Foto: Yara / Rolf Riise

Stor næringsmiddel-intern handel mellom næringsmiddelbedriftene

En andel (11 milliarder) av den indirekte verdiskapingen genereres ved at næringsindustribedrifter kjøper innsatsfaktorer, varer og tjenester fra andre deler av næringsmiddelindustrien.

Dette illustrerer at en andel av verdiskapingen i næringen er tett knyttet sammen gjennom næringsmiddel-intern handel.

Kjøttproduksjon, produksjon av oljer og fettstoffer, samt meierivarer og iskrem utgjør de største bransjene innen næringsmiddelindustrien målt i indirekte verdiskaping. Det betyr at næringsmiddelindustrien selv kjøper flere råvarer fra disse næringene og bruker de i videre produksjon og foredling av mat- og drikkevarer.

Bedrifter innen næringsmiddelindustrien som bruker råvarer fra kjøttproduksjon inkluderer produsenter av bearbeidet kjøtt (f.eks. pølser og pålegg), ferdigmat (f.eks. pizza og gryteretter) og spekemat. Oljer og fettstoffer brukes av bakerier, konditorier, sjokolade- og snackprodusenter samt ferdigmatindustrien.

Meierivarer og iskrem benyttes av bakerier, sjokolade- og godteriindustrien, ferdigmatprodusenter (f.eks. sauser og ostebaserte produkter) og drikkevareindustrien (milkshakes og proteindrikker).

Foto: Nortura/Øyvind Haga

6

Sysseisseting som følge
av indirekte verdiskaping

Årsverk som følge av varekjøp

Vi har beregnet hvor mange årsverk i hver næring som kan knyttes til varekjøp fra næringsmiddelindustrien. Vi har beregnet den indirekte verdiskapingens andel av den totale verdiskapingen i hver næring, og deretter multiplisert denne andelen med det totale antallet årsverk per næring. Årsverkene oppstår derfor i hovedsak i næringer der den indirekte verdiskapingen utgjør en stor andel av bruttoproduktet.

Sammenhengen med indirekte årsverk og verdiskaping i en næring som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien er kun knyttet til produktivitet, kapital og humankapital i de respektive næringene. De relative produktivitetsforskjellene mellom næringene kan imidlertid bidra til å forklare hvorfor de indirekte virkningene av varekjøp fra næringsmiddelindustrien blir svært høye i

noen næringer og lavere enn forventet i andre næringer.

Næringer med høy verdiskaping per ansatt er ofte kapitalintensiv, med stor grad av automatisering, teknologi- eller kapitalinvesteringer. I noen næringer er det også betraktelig innslag av grunnrente. Dette gjør at både kapitalen og arbeidskraften fremstår som mer produktiv. Dette gjør at det blir høy verdiskaping per sysselsatt.

I kontrast til dette kan andre næringer være arbeidsintensive, med flere årsverk, og lavere verdiskaping per ansatt. I slike næringer er verdiskapingen relativt mer avhengig av typen arbeidskraft som brukes enn maskiner og teknologi. Handelsnæringen er et eksempel på en arbeidskraftintensiv næring.

Foto: Ilja Hendel for NHO Mat og Drikke

Næringsmiddelindustrien bidrar til å skape om lag 57 000 årsverk i andre næringer gjennom varekjøp

Næringsmiddelindustrien danner grunnlaget for om lag 57 000 årsverk i andre næringer. Disse årsverkene er skapt gjennom næringsmiddel-bedriftene sine innkjøp fra underleverandører i Norge.

JORDBRUKET

Næringsmiddelindustrien bidrar til om lag 17 300 årsverk i jordbruket. Dette illustrerer at det er nære koblinger mellom jordbruket og næringsmiddelindustrien i Norge.

HANDELSNÆRINGEN

Om lag 11 700 årsverk i handelsnæringen kan knyttes til varekjøp som næringsmiddel-industrien genererer. Handelsnæringen er en av de største næringene i Norge. Økonomisk

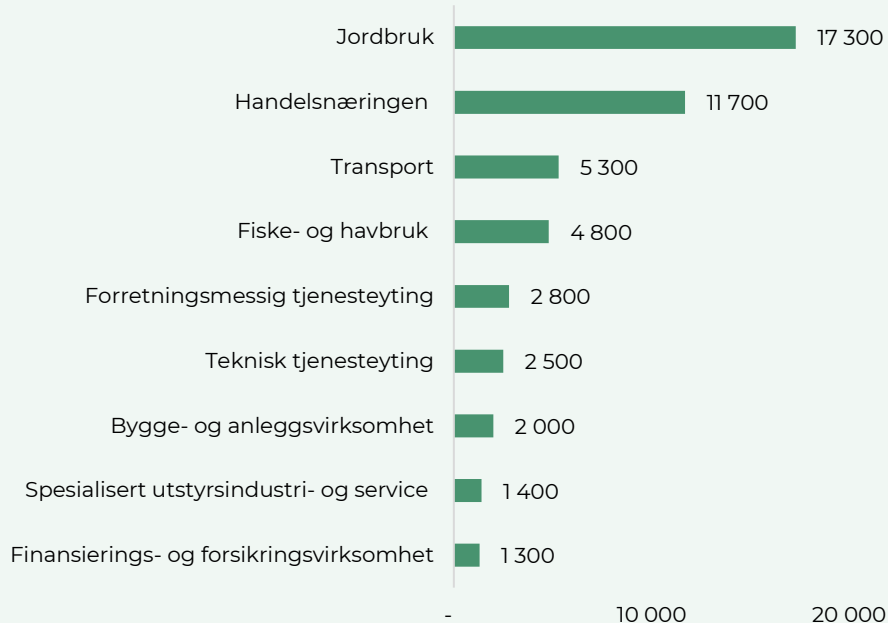
aktivitet i næringsmiddelindustrien vil generere verdier og årsverk i handelsnæringen, fordi en andel av varekjøp i alle ledd i verdikjeden kommer fra handelsnæringen.

TRANSPORT

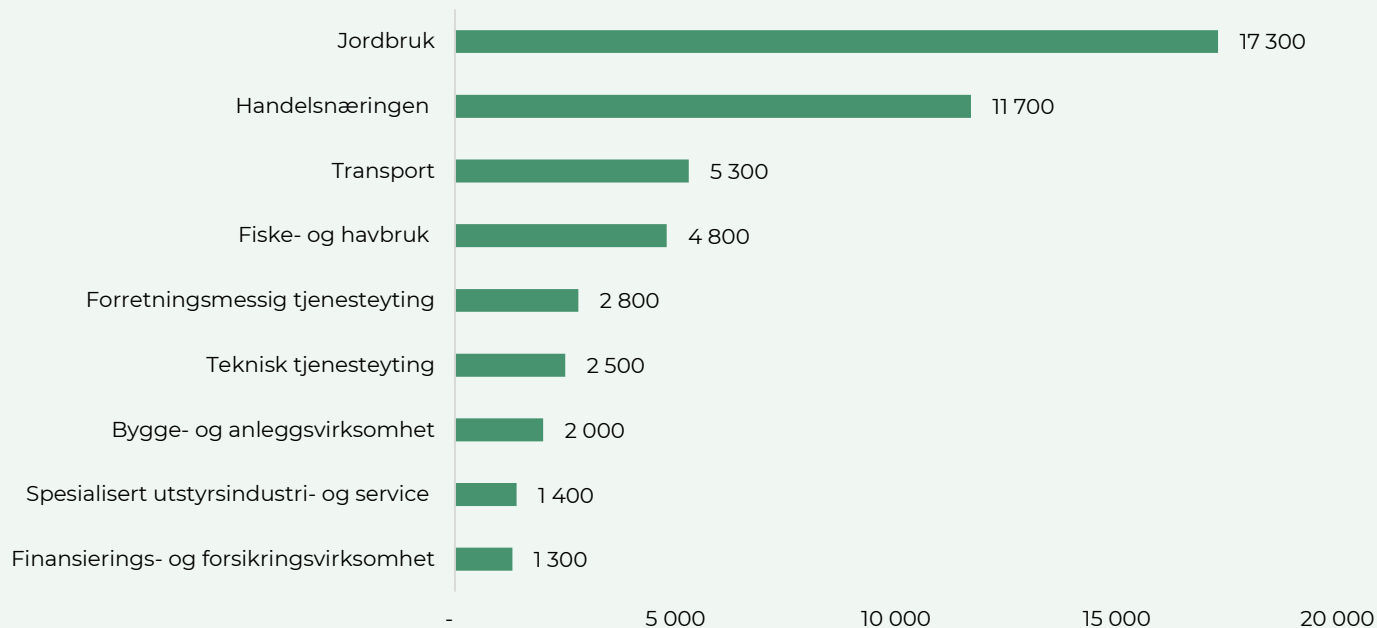
Næringsmiddelindustrien genererer 5 300 indirekte årsverk gjennom varekjøp. Næringsmiddelindustrien og dens underleverandører er naturlig nok avhengig av mye transportvirksomhet som er arbeidskraftintensiv.

FISKERI OG HAVBRUK

Om lag 4 800 årsverk i fiskeri og havbrukssektoren kan knyttes til varekjøp fra næringsmiddel-industrien.

Næringsmiddelindustrien bidrar til å skape om lag 57 000 årsverk i andre næringer gjennom varekjøp

Næringsmiddelindustrien danner grunnlaget for en stor andel av årsverkene innen jordbruket

På forrige side viste vi hvor mange årsverk som genereres fra ulike næringer som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien.

I figuren til høyre viser vi hvor stor andel av årsverkene innen ulike næringer som genereres som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien. Dette er relevant fordi det viser hvor avhengige de ulike næringene er av næringsmiddelindustriens aktivitet.

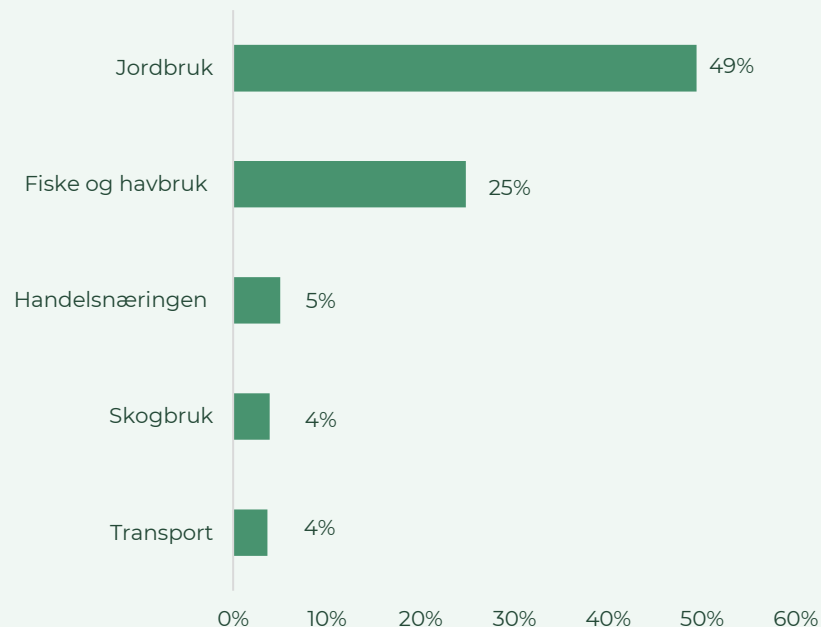
Vi har trukket frem de fem næringene som har den høyeste andelen av årsverkene knyttet til næringsmiddelindustriens varekjøp. Den viser noen interessante sammenhenger.

Som nevnt bidrar næringsmiddelindustrien til om lag 17 300 årsverk i jordbruket. Dette utgjør nesten halvparten av samtlige årsverk i jordbruket. Dette illustrerer at

jordbruket er helt avhengig av å ha en bearbeidingsindustri i Norge som kjøper og foredler råvarene de produserer.

Selv om varekjøp fra næringsmiddelindustrien genererer over 11 000 årsverk i varehandelen, utgjør dette kun fem prosent av årsverkene i denne næringen. Denne andelen hadde nok vært høyere om vi kun hadde sett på handel med matvarer. Handelsnæringen inkluderer all grossist, fag- og detaljhandel.

På samme måte utgjør årsverkene i transportnæringen som næringsmiddelindustrien står for kun fire prosent. Dette illustrerer at transportnæringen er en stor næring som er viktig for svært mange næringer.

Produktivitet i andre næringer

Figuren på neste side viser at de to næringene med størst indirekte virkninger fra næringsmiddelindustrien er jordbruket og fiskeri- og havbruksnæringen.

Ser vi på hvor mange ansatte i de to næringene som kan knyttes til næringsmiddelindustrien, ser vi at tallene er mye høyere for jordbruket enn for fiskeri- og havbruksnæringen. Om lag 17 300 årsverk i jordbruket og 4 800 årsverk i fiskeri- og havbruk kan knyttes til varekjøp fra næringsmiddelindustrien.

Siden fiskeri- og havbruksnæringen er en svært lønnsom næring blir det store verdiskapingseffekter av varekjøpene. Det er høy verdiskaping per ansatt, og antallet ansatte som kan knyttes til varekjøpene er derfor ikke så høyt.

I jordbruket er historien motsatt. Om lag halvparten av årsverkene i jordbruket kan knyttes til varekjøpene fra

næringsmiddelindustrien. På grunn av subsidieelementet i sektoren kan ikke verdiskapingen fra de andre sektorene sammenliknes direkte med produksjonsverdien som vi rapporterer fra jordbruket. Det er en politisk beslutning i Norge at man støtter jordbruket gjennom offentlige subsidier. Vi tolker dette som samfunnets betalingsvillighet for norsk jordbruksproduksjon.

Kraftforsyningen krever få årsverk per verdiskapingskrone da kraftproduksjonen er kapitalintensiv, og med stort innslag av grunnrente. Eiendomsvirksomhet har høy verdiskaping per årsverk fordi verdier skapes gjennom handel og utleie av eksisterende bygg, med lavt bemanningsbehov. Finansierings- og forsikringsvirksomhet har også relativt høy verdiskaping per årsverk.

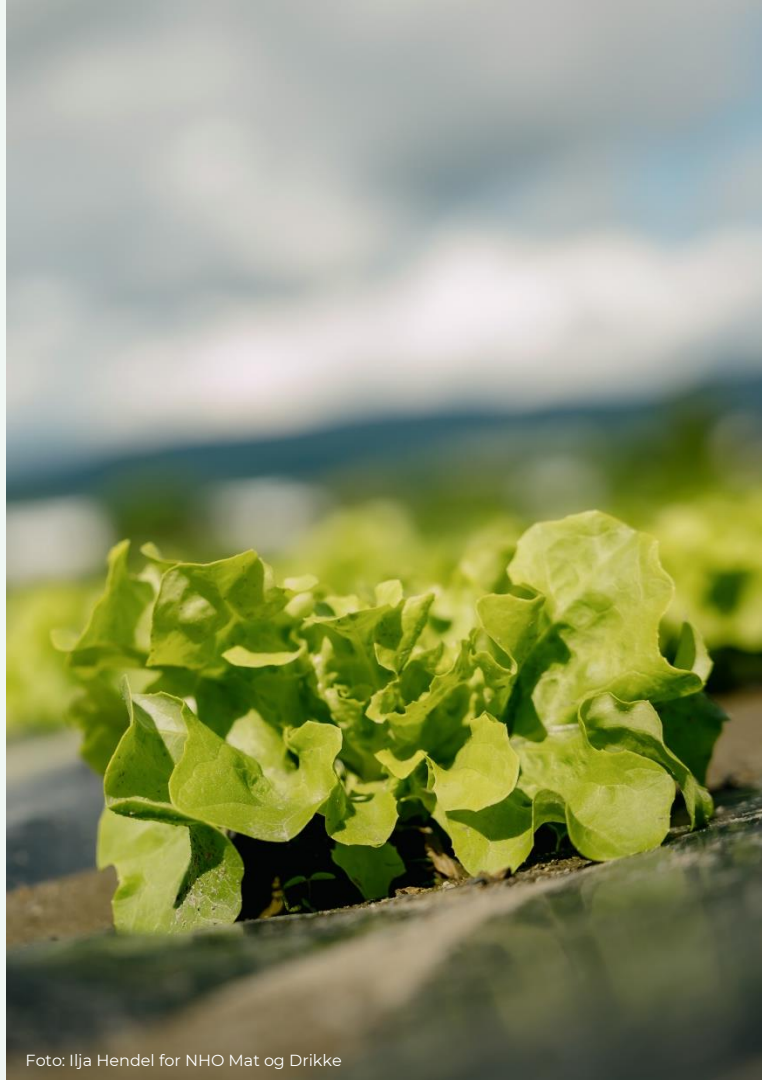
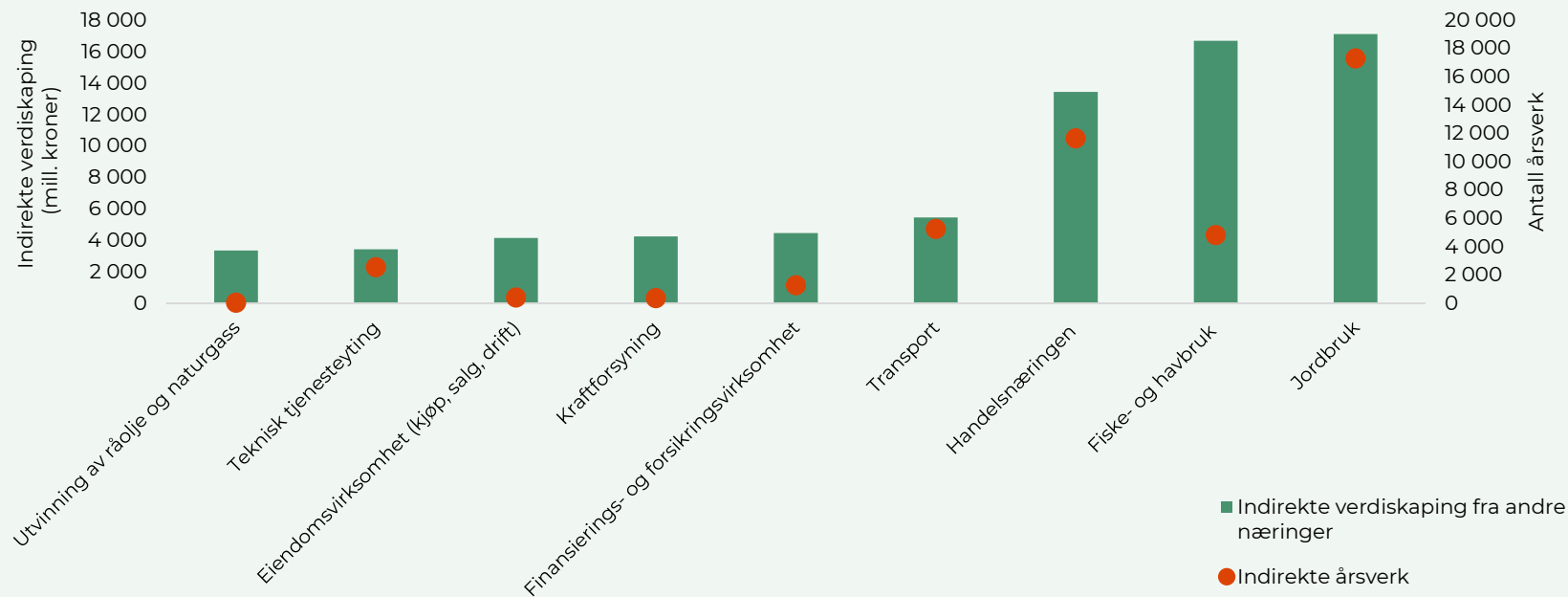

Foto: Ilja Hendel for NHO Mat og Drikke

Sammenhengen mellom indirekte årsverk og verdiskaping belyser produktivitet i andre næringer

osloeconomics

www.osloeconomics.no

Vedlegg

Nærmere om datakilder og metode

Vår modell for å beregne ringvirkninger

Beregning av virkninger

For å beregne ringvirkningene fra industrien bruker vi en egenutviklet ringvirkningsmodell. En illustrasjon av oppbyggingen av modellen er gitt i figuren som følger på neste side.

Modellen tar utgangspunkt i omsetningen i næringen vi skal beregne direkte og indirekte virkninger fra. Deretter beregnes verdiskapingen som næringen selv står for. Dette kan observeres direkte fra nasjonalregnskapet ved å se hvor stor andel av næringens omsetning som utgjør bruttoprodukt, altså verdiskaping. Dette gir oss de direkte virkningene.

I neste trinn beregnes de indirekte virkningene. Dette gjøres ved først å identifisere hvor mye av en nærings omsetning som i snitt går til varekjøp.

Deretter anvendes kryssløpstabeller utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå. Disse tabellene fordeler varekjøpene på andre næringer og import. For hver av disse næringene kan vi igjen beregne bruttoprodukt og fordele deres varekjøp videre. Denne prosessen fortsetter teoretisk sett ad infinitum, men med avtagende effekt for hvert ledd. Summen av verdiskapingen i alle disse leddene utgjør de indirekte virkningene. Samlet sett vil direkte virkninger, indirekte virkninger og import tilsvare den totale omsetningen i utgangsnæringen.

Geografisk fordeling av virkninger

Vi analyserer også hvordan disse virkningene fordeler seg geografisk. Vi skiller mellom nasjonale og regionale effekter for å gi et mer

nyansert bilde av hvor verdiskapingen faktisk oppstår.

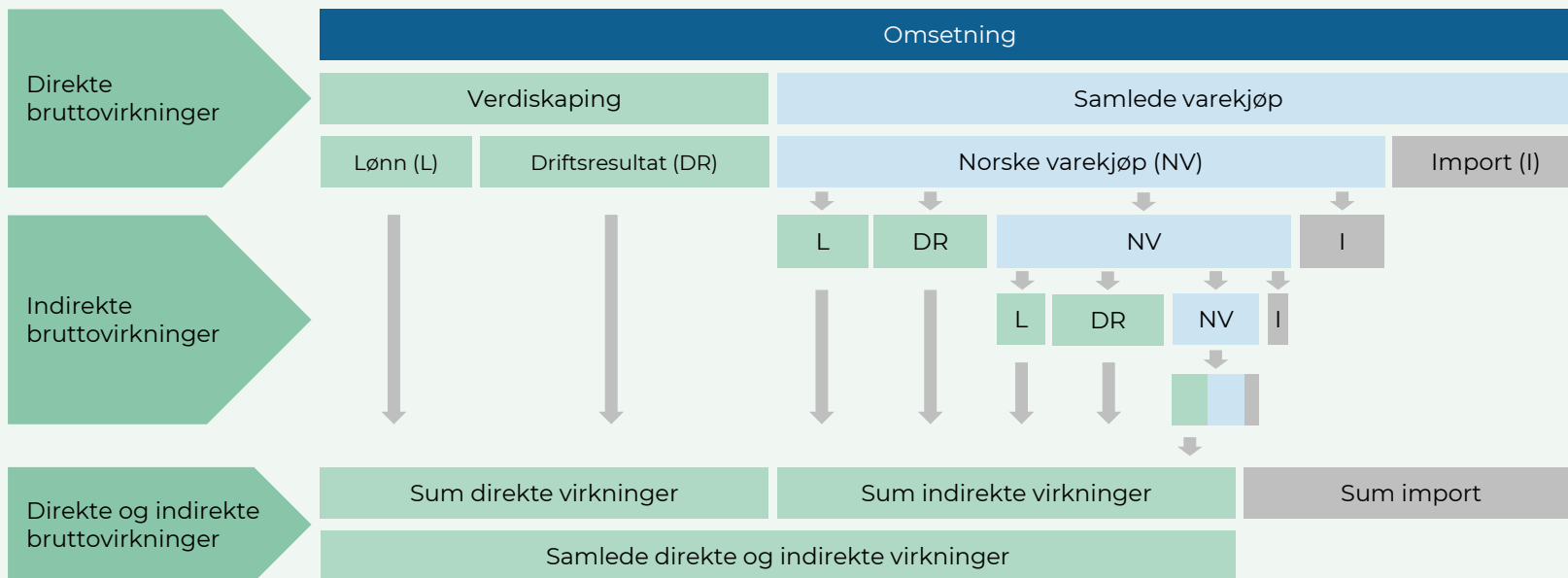
For å beregne den geografiske fordelingen av ringvirkninger har vi gjort ytterligere antagelser om hvor verdiskapingen finner sted. Vår tilnærming bygger på en antagelse om at andelen av direkte og indirekte virkninger som tilfaller en bestemt region, korresponderer med næringens samlede tilstedeværelse i regionen.

Usikkerhet

Det er viktig å påpeke at det er betydelig usikkerhet knyttet til antagelsene om hvordan kostnadene fordeler seg mellom ulike geografiske områder. Usikkerheten i beregningen av de lokale ringvirkningene er derfor større enn usikkerheten for de nasjonale beregningene.

Metode for å beregne direkte og indirekte verdiskaping

Analysen vår tar utgangspunkt i hovedstørrelsene i nasjonalregnskapet

Mer om hvordan modellen fordeler verdiskapingen geografisk

Proporsjonal fordeling

For å fordele verdiskapingen geografisk har vi lagt til grunn at verdiskapingen i region i en næring som oppstår som følge av varekjøp fra næringsmiddelindustrien er proporsjonal med den andelen regionen har av verdiskapingen i næringen. For eksempel; dersom 10 prosent av verdiskapingen i varehandelen oppstår i Vestland, antar vi at 10 prosent av ringvirkningene fra varehandelen tilfaller i Vestland.

Endring i fylkesgrensene

I de senere årene har det vært store endringer i fylkesgrensene. Noen fylker har blitt slått sammen, og senere oppløst.

For denne analysen har vi ønsket å bruke dagens fylkesgrenser. Den nyeste tilgjengelige data er imidlertid kun tilgjengelig for 2022. I 2022 eksisterte ikke de fylkene vi ønsker å fremstille i vår analyse. Vi har derfor benyttet oss av 2019-tall og slått sammen Hordaland, Sogn og Fjordane til Vestland; Aust- og Vest-Agder til Agder, og Oppland og Hedmark til Innlandet for å få riktige 2025-fylker.

Dette gjør at de geografiske tallene våre baserer seg på en antagelse om at det ikke har vært store strukturelle endringer i fordelingen av næringsaktivitet mellom fylkene i perioden 2019 til 2022.

Note/Kilde: For å konstruere en matrise som fordeler aktiviteten i hver næring til de respektive fylkene har vi benyttet oss av SSB tabell 12937, SSB tabell 04984, SSB tabell 06501 samt to avsluttede tidsserier; SSB tabell 07326 og SSB tabell 07326.

Foto: Nortura

Mer om hvordan modellen skiller ut sjømatindustrien

Som beskrevet baserer modellen seg på kryssløp fra SSB, som anslår hvor stor del av varekjøpene fra en næring som kommer fra en annen næring. En utfordring i dette prosjektet har vært at SSBs kryssløp inneholder informasjon om varekjøpene til hele næringsmiddelindustrien, som også inkluderer sjømatindustrien. Dersom vi hadde brukt dette i vår analyse ville vi overestimert varekjøpene fra fiskeri- og havbruksnæringen, og dette kunne videre skapt upresise fremstillinger av den geografiske fordelingen av de indirekte virkningene.

Vi har derfor rekallibrert kryssløpet til å kun anslå varekjøpene fra den landbaserte næringsmiddelindustrien. Dette har vi

gjort ved å først beregne hvor stor andel av råstoffet fra fiskeri- og havbruksnæringen som inngår i norsk sjømatindustri, og anslått verdien av dette. Med hjelp av omsetningstallene fra de ulike delene av næringsmiddelindustrien har vi deretter trukket ut råstoffkostnadene til fisk fra sjømatindustrien fra næringsmiddelindustrien, og antatt at varekjøpene sprer seg proporsjonalt på de øvrige næringene i kryssløpstabellen. Dette gir et anslag på hvordan varekjøpene fra den landbaserte næringsmiddelindustrien fordeler seg.

Note/Kilde: For å konstruere en matrise som fordeler aktiviteten i hver næring til de respektive fylkene har vi benyttet oss av SSB tabell 12937, SSB tabell 04984, SSB tabell 06501 samt to avsluttede tidsserier; SSB tabell 07326 og SSB tabell 07326.

Foto: Norges sjømatråd / Marius Fiskum

Oppdatert kryssløp

Utvalgte næringer i kryssløpet	Hele næringsmiddel-industrien (inkl. sjømat)	Landbasert næringsmiddel-industri (oppdatert kryssløp)
Jordbruk (R1)	0,220	0,259
(...)		
Fiskeri – og havbruk (R3)	0,212	0,073
Bergverk (RB)	0,007	0,008
Næringsmiddelindustri (R10_12)	0,281	0,330
(...)		
Spesialisert utstysindustri- og service (R33)	0,015	0,018
(...)		
Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner (R46)	0,047	0,056
Detaljhandel, unntatt med motorvogner (R47)	0,039	0,046
(...)		

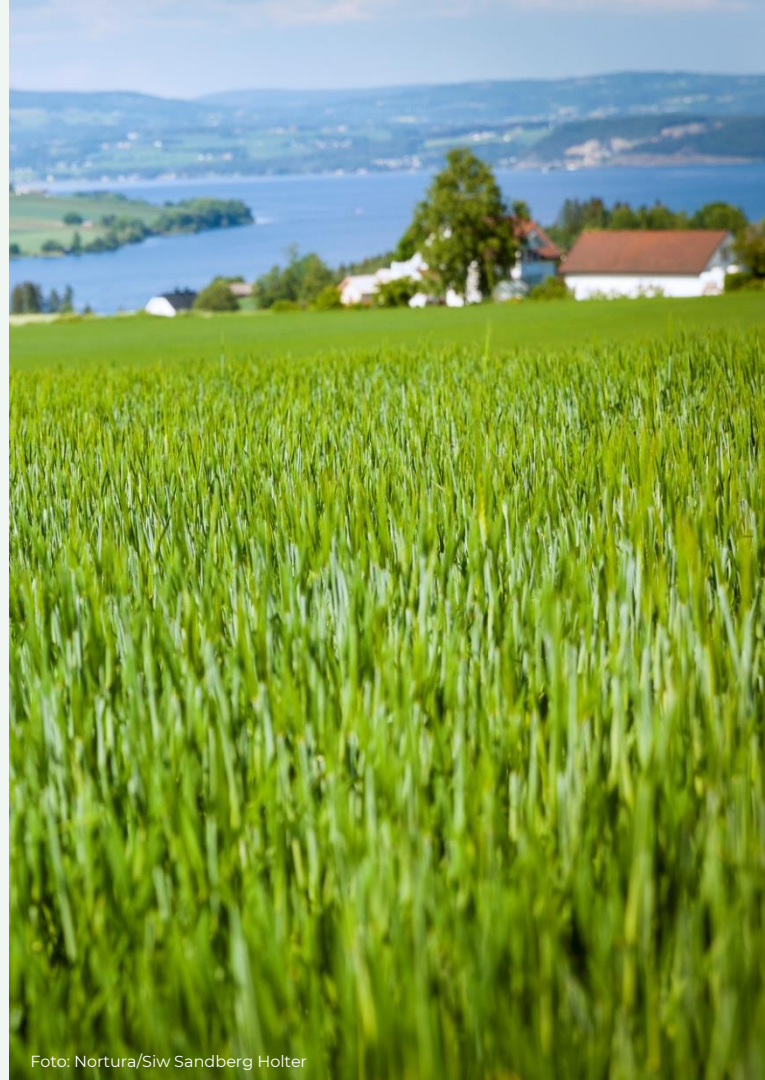

Foto: Nortura/Siw Sandberg Holter

Datagrunnlag

Regnskapsår

- Nasjonalregnskapet: 2022-tall
- Geografisk fordeling av verdiskaping: 2019-tall
- Årsverk: 2022-tall

Datagrunnlag for ringvirkningsanalysen

Nasjonalregnskapstall hentet fra: SSB Tabell 09171, Produksjon og inntekt, etter statistikkvariabel, næring og kvartal. Hentet ut tall for næringsmiddel uten fiskeforedling for 2022.

Oppsplitting av den landbaserte næringsmiddelindustrien: SSB tabell 12910 Hovedtall for alle foretak og bedrifter etter næring (10.1 – 10.9 og 11). I analysen er kategoriene 10.4 og 10.8, samt 10.6 og 10.7 slått sammen.

Oppsplitting av bergverksdrift og utvinning : SSB tabell 12910 Hovedtall for alle foretak og bedrifter, etter næring (SN2007 hovedområde, 2-, 3-, 4- og 5-siffernivå) 2017 – 2022.

Årsverk, heltidsekvalenter, for lønnstakere og selvstendige. SSB-tabell 09174 Lønn, sysselsetting og produktivitet, etter næring 1970 – 2024.

Datagrunnlag for geografisk fordeling av verdiskaping:

NACE-kode 05-96 hentet fra SSB tabell 12937: Hovedtall for bedrifter, etter fylke, landsdel og næring.

NACE-kode 01 Jordbruk SSB tabell 04984 Næringsinntekt fra jordbruk for brukere (F) 2002 – 2022.

NACE kode 02 Skogbruk hentet fra SSB tabell 06501 Inntekter, gjeld, skattepliktig bruttoformue og utlignet skatt for personlige skogeiere og deres ektefeller, samboere og partnere (1 000 kr) (F) 2005 – 2022.

NACE kode 03 fiske og havbruk (fangstmengde) hentet fra SSB tabell 3 Fiskeri (avsluttet tidsserie).

NACE kode 03 fiske og havbruk (salg av slaktet matfisk, oppdrett) SSB tabell 07326 Akvakultur. Salg av slaktet matfisk, etter fiskeslag (F) (avslutta serie) 1976 – 2019.

Inndeling av næringsmiddelindustrien og andre næringer

I analysen har vi bearbeidet SSB sin inndeling av næringene for å gjøre både inndelingen og begrepsbruken mer forståelig.

Inndeling av næringsmiddelindustrien

Produksjon, bearbeiding og konservering av kjøtt og kjøttvarer

Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker

Produksjon av oljer, fettstoffer og andre næringsmidler

Produksjon av meierivarer og iskrem

Produksjon av kornvarer, stivelsesprodukter, og bakeri- og pastavarer

Produksjon av fôrvarer

Produksjon av drikkevarer

Inndeling av andre næringer

Jordbruk

Skogbruk

Fiske- og havbruk

Gruvedrift

Utvinning av råolje og naturgass

Tjenester til petroleum

Ferdigvareindustri og annen industri

Tre- og papirvareindustri

Kjemisk industri

Material- og byggevareindustri

Metallindustri

Metallvarer, maskiner og utstyr

Verftsindustri

Spesialisert utstyrsindustri- og service

Kraftforsyning

Vannforsyning

Avløps- og renovasjonsvirksomhet

Bygge- og anleggsvirksomhet

Reparasjon og salg av biler og kjøretøy

Handelsnæringen

Transport

Overnattings- og serveringsvirksomhet

Underholdning og innholdsproduksjon

Informasjon og kommunikasjon

Finansierings- og forsikringsvirksomhet

Eiendomsvirksomhet (kjøp, salg, drift)

Teknisk tjenesteyting

Forretningsmessig tjenesteyting

Offentlig forvaltning og velferdstjenester

Kultur, sport og ideelle organisasjoner